

LÖÖPPI

4 / 2021 • HELSINGIN SEUDUN JOURNALISTIT

JÄRJESTYS SALIIN!

Onko true crime käärme, joka on päässyt luikertelemaan oikeussaliin?
Asianajaja Riitta Leppiniemi vastaa.

HELSINGIN SEUDUN
JOURNALISTIEN JÄSENLEHTI

28. vuosikerta

Vastaava päätoimittaja

Marjaana Varmavuori
puh. 050 545 4130
marjaana.varmavuori@gmail.com

Tuottaja

Annamari Typpö
puh. 050 387 4005
annamari.typpo@gmail.com

Graafikko

Outi Kainiemi

Muu julkaisuryhmä

Pekka Holmström
Mia Palokallio

Kannen kuva

Pekka Holmström

Helsingin Seudun Journalistit

Puheenjohtaja
Marjaana Varmavuori

HSJ:n toimisto

Kaisaniemenkatu 1 BA 7. krs.
00100 Helsinki

Toiminnanjohtaja

Johanna Sillanpää

Hallintopäällikkö

Jaana Virtanen

Ilmoitushankkija

Erkki Hirvonen
puh. +358 50 550 6172
eki.hirvonen@kolumbus.fi

Painopaikka

Grano

ISSN-L 1455-0032

HSJ TIEDOTTAA TILAISUUKSISTA
SÄHKÖPOSTILLA. VARMISTA,
ETTÄ MEILLÄ ON TOIMIVA
SÄHKÖPOSTIOSOITTEESI.

PEKKA HOLMSTRÖM

24

***Kuutisen vuotta sitten
Hanne Valtari luopui
toimittajantöistä juttu
jutulta, asiakas asiakkaalta.***

- 3 PÄÄKIRJOITUS**
- 4** True crime -kultakuume
- 10 KOLUMNI** Hiljaisen tiedon virta katkesi
- 12** Aikkareiden digiloikka
- 17** Kun netti tuli taloon
- 20 HELMIJUTTU** Osasto 11 / Avdelning 11
- 24** Yhden naisen mediatalo
- 30** Yhden tunkio on toisen aarreaitta
- 32 HUOPAAJA**

Jäähyväiset journalismille

IT-KONSULTTI, vastuullisuusasiantuntija, baarimikko, pedagoginen päällikkö, tutkimus- ja näkemysasiantuntija, visuaalinen taiteilija... Työpaikkaa viime vuosina vaihtaneiden toimittajatuttujen nykyiset tittelit ovat varsin vaihtelevia. Yhteistä on se, – kuten ammattinimikkeistäkin voi päätellä – että suurin osa heistä saa elantonsa tätä nykyä jostakin ihan muusta kuin journalismista. Jos aiemmin siirryttiin mediatalosta toiseen tai otettiin sivuloikka viestintäpuolelle, nyt moni tuntuu harppaavan kokonaan uudelle alalle.

Ja mikäpä siinä! Vaativa tietotyö pätevöittää hyvin monenlaisiin tehtäviin. Kuten **Valtteri Parikka** kolumnissaan sivulla 10 kirjoittaa, syitä alanvaihtopohdinnoille on monia. Yksi ilmeinen lienee vaihtelunhalu. Usein taustalla on kuitenkin jotakin käytännöllisempää, kuten toive paremmasta palkasta tai vakituisesta työsopimuksesta.

Pitkään mediayritysten johdossa on voitu tuudittautua siihen ajatukseen, että lähtijöiden tilalle saadaan kyllä aina uusia tekijöitä. Että osaava työvoima on ehtymätön resurssi ja markkinat ovat työnantajan. Viime vuosina mediataloissa on havahduttu siihen, ettei oven takana olekaan välttämättä enää jonoa joka hetki.

Alanvaihtajien joukossa on ainaisen kiireeseen kyllästyneitä konkareita, mutta moni jättää jäähyväiset journalismille oltuaan alalla vain muutaman vuoden. Nuoret toimittajapolvet tuntevat oikeutensa hyvin, eikä kaikilla ole haluja roikkua vuosikausia pätkäpesteissä vaki-paikan toivossa.

Yritysten johtoportaisissa mietitään todennäköisesti parhaillaan kuumeisesti,

miten tukkia alan aivovuoto. Ammattiyhdistystoiminnasakin on syytä katsoa peiliin. Edunvalvonnassa keskitytään yhä liikaa vakiväkeen.

Esimerkiksi *Helsingin Sanomissa* nostettiin keväällä tesin yrityskohtaisella erällä kymmenien toimittajien palkkoja. Määräaikaisten palkk-pusseihin ei tullut jaossa täydennystä. Vajaa kaksi vuotta

sitten työnantaja taas esitti palkallisesta ruokatunnista luopumista. Taistelu päättyi uusien työntekijöiden tappioon. Vanhat ruokailevat edelleen työajalla.

Vastaavia tarinoita riittää. Ainakin yhden lääkkeen luulisi tepsivän ongelmaan: luottamustehtäviin on saatava enemmän pätkätyöläisiä. ●

**”Edun-
valvonnassa
keskitytään
yhä liikaa
vakiväkeen.”**

Marjaana Varmavuori

marjaana.varmavuori@gmail.com

TRUE CRIME -KULTAKUUME

True crime -kirjojen tekijöiden ja tuomioistuinten välille on syntynyt kitkaa. Yksi haluaa selvittää tapahtumat, toinen kertoa ne kaikille.

TEKSTI SOLMU SALMINEN KUVAT PEKKA HOLMSTRÖM

Asianajaja Riitta Leppiniemi ei lukisi true crime -kirjallisuutta lainkaan, ellei hänen olisi omien juttujensa takia pakko.

Kun sielu tai-
vaaseen vi-
lahtaa, kolikko
kirstuun kilahtaa.
Saksalaisen
anekauppiaan
**Johann
Tetzelin**

(1465–1519) lentävä lause on kääntynyt pääläelleen ja muuttanut uudelleen lihaksi ja luuksi Suomen mediakentässä. Nyt ei enää pönkitetä omaa hurskautta maallisella pääomalla, vaan taotaan sitä. Eikä kovinkaan hurskaasti, jos huippusuositun true crime -lajityypin saamaa kritiikkiä uskoo.

Rikokset ja niiden ratkaiseminen ovat olleet koko vapaan sanomalehdistön ajan journalistin kulmakiviä. Rikosuutiset vangitsevat yleisön huomion ja vahtivat samalla yhteiskunnan kovimpaan sisäyttimeen kuuluvia oikeuslaitosta ja poliisia. Pahuus ja väkivalta ovat perinteisesti myyneet myös dekkarikirjallisuuden muodossa.

Nyt rikoskirjallisuus on kouriintuntuvan totta. Sanoman omistaman Supla-palvelun 35 suosituimmasta äänikirjasta tusina käsittelee rikoksia tositarinoiden kautta, ja koko maan suosituimpien podcastien top 50 -listassa on seitsemän rikossarjaa.

Suomessa on true crime -kulta-kuume.

Messukiireitä

Helsingin Arabianrannassa sijaitsevan uudenkarheen toimiston väellä on kiire. Sohvapöydällä lepää kasa tuoreita kirjoja, joita on määrää viedä Helsingin kirjamesuille markkinoitaviksi. Jalkakäytävälle kurvaa kiiltävän musta Tesla, jonka teippaukset näkisi leveämmänkin valtavyöhyksen toiselta puolelta: Deadline Kustannus.

Kustantaja-rikostoitimittaja **Vera Miettinen** porhaltaa sisään kioskikahvi kädessään ja pyytää toimistopäällikköä ajamaan auton parkkihalliin, jotta aikataulupainetta saadaan kurottua kiinni edes muutama minuutti. Deadline Kustannus on juuri julkaissut teoksen Rauman henkirikoshistoriasta, ja pian on menossa julki raju tarina 22 vuotta elinkautista istuneesta **Pasi Rädystä**.

– Omat syyni perustaa kustantamo eivät edes lähteneet siitä, että true crime -kirjallisuus kiinnostaa ihmisiä ja sitä halutaan lukea. Olin kirjoittanut rikollisuudesta ja huomasi, että rikosten takaa löytyy pitkiä tarinoita. Niihin eivät riittäneet enää edes aikakauslehtien sivut, mutta ne piti saada kerrottua, Miettinen sanoo.

Miettinen alkoi pohtia ideaa

omasta kustantamosta vuoden 2016 tienoilla ja lähti mukaan bisnekseen viime vuonna. Ylen rikos- ja oikeustoimittaja **Tuomas Rimpiläinen** muistelee havahtuneensa true crimen yleistymiseen samoihin aikoihin Miettisen kanssa. Selkeän ja jyrkän nousun huomasi esimerkiksi kustantajien käytöksestä.

– Huomasin, että kotimaista tuotantoa alkoi tulla todella paljon enemmän. Lisäksi useat kustantajat alkoivat lähestyä pyynnöllä tehdä tämän alan töitä. Eihän sellaista ennen ollut. Ennen mentiin lakki kourassa kustantajalle kyselemään, julkaisisivatko he kirjan, Rimpiläinen muistelee.

– Draaman ainekset ovat ilmeiset. Elämä, kuolema ja väkivalta ovat dramaattisimmasta päästä aiheita, mitä voi olla. Ihmisillä voi olla tarve päästä kokemaan sellaista maailmaa, mihin oikeasti ei haluaisi joutua. Se on sijaiskokemista, halua saada tietoa jostain, mihin ei oikeasti haluaisi sotkeutua.

Merkitys velvoittaa

Rikosaiheisen tietokirjallisuuden ja muun pitkän, tarinallisen sisällön yleistymisen on nostattanut kysymyksiä julkaisutoiminnan eettisyydestä. Onko oikein tarjota viihdesisältöä säälimättömästi

”IHMISILLÄ VOI OLLA TARVE PÄÄSTÄ KOKEMAAN SELLAISTA MAAILMAA, MIHIN OIKEASTI EI HALUAISI JOUTUA. SE ON SIJAISKOKEMISTA, HALUA SAADA TIETOA JOSTAIN, MIHIN EI OIKEASTI HALUAISI SOTKEUTUA.”

huumerikollisuudesta, kuten Katiska-jutusta? Onko missään olosuhteissa sopivaa julkaista tietokirja Koskelan teinimurhasta, jossa puolustuskyvytön 16-vuotias teki kuolemaa tuntikausia ja hänen päälleen virtsattiin?

Miettinen ja Rimpiläinen pitävät yhteiskunnallista merkitystä selvänä. Kumpikin korostaa genren eettistä yhteneväisyyttä journalismin kanssa.

– Koen, että minulla on journalistin taustan vuoksi velvollisuus tehdä näitä kirjoja. Olen myös sitä mieltä, että jokainen, joka lukee tai kuuntelee tällaisia kirjoja, voi muuttaa maailmaa. Jokaisessa kirjassamme on yhteiskunnallinen merkitys ja jotain, mitä voi

käyttää hyväksi omassa elämässä. Esimerkiksi tunnistaa lapsen kaltoinkohtelun nuorisoporukassa, Miettinen perustelee.

Hän kertoo kustantajana käyneensä Koskela-kirjasta pitkiä keskusteluita kirjailija **Tiia Palménin** kanssa. Myös asianajat lukivat teoksen ennen julkaisua. Miettinen sanoo painivansa moraalikysymysten kanssa joka päivä. Rikollisuuden olemassaolo on kuitenkin tosiasia, josta pitää voida kertoa julkisesti. Miettisen mukaan true crime -aiheista vaikeneminen ei poistaisi rikoksia ja niiden uhreille aiheuttamaa tuskaa.

Rimpiläinen on samoilla linjoilla. Muun muassa *Messukylän veri-*

Vera Miettinen perusti vuonna 2020 true crime -kirjallisuuteen erikoistuneen kustantamon.

teko -kirjasta ja *Motiivi murhaan* -podcastista tunnettu toimittaja arvioi, että rikollisuuden tuntemus kuuluu yleissivistykseen, vaikkei se itseä koskisikaan.

Laadukkaan true crime -sisällön tekeminen on vaativa laji, jossa tulee ottaa huomioon paitsi teoksen sävy myös uhrinäkökulma. Rimpiläisen mukaan Suomen true crime -tuotannossa on tehty pääosin hyvää työtä, vaikka mukana on joitakin ”luokattomia” teoksia.

True crime -julkaisu on alitis saamaan kritiikkiä niskaansa riippumatta siitä, minkä näkökulman tekijä on valinnut.

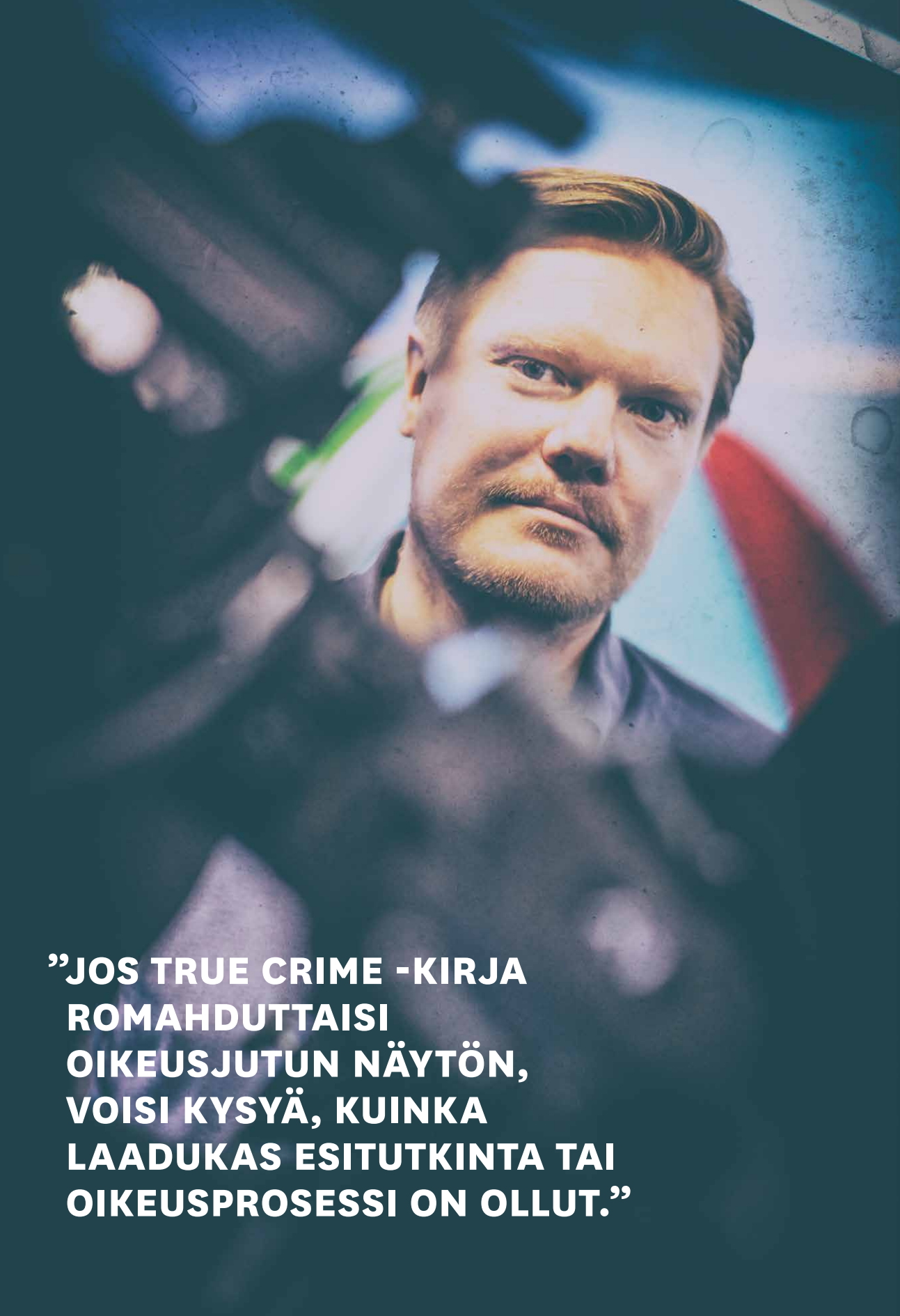
– Rikosjournalismia saatetaan syyttää tekijäkeskeisyydestä, mutta samaan aikaan voidaan syyttää, että uhreja häiritään. Haastattelupyynnö uhreille voidaan kokea moraalittomaksi teoksi, vaikka se on ainoa tapa saada heidän näkökulmaansa esille, Rimpiläinen sanoo.

Asenteellista kirjoittelua

Oikeustaloilla true crimen hurja nousu on ensin ällistyttänyt ja sen jälkeen aiheuttanut närästyistä.

Suomen tunnetuimpiin rikosasianajajiin lukeutuva **Riitta Leppiniemi** sanoo, ettei lukisi genreä ollenkaan, ellei hänen olisi omien juttujensa takia pakko. Leppiniemi ei halua puhua yksittäistapauksista, mutta kertoo, että teoksia tai jopa toimittajan ja toisen henkilön välisiä keskusteluja on jo ollut oikeudenkäynnissä todisteina.

Toden ja objektiivisuuden rajapinnat mietityttävät konkarijuristia. Kerran Leppiniemen kampaaja totesi, että hänen asiakkaansa on käyttäytynyt oikeudessa rauhallisesti yhtä ”hepulia” lukuun ottamatta. Kävi ilmi, että ▶

**”JOS TRUE CRIME -KIRJA
ROMAHDUTTAISI
OIKEUSJUTUN NÄYTÖN,
VOISI KYSYÄ, KUINKA
LAADUKAS ESITUTKINTA TAI
OIKEUSPROSESSI ON OLLUT.”**

kamppaaja oli katsonut Nelosen Keisari Aarnio -sarjaa ja näyttelijä **Jaana Saarista**.

Leppiniemi sanoo havahtuneensa erääseen poliisin tutkinnan päätökseen, jossa virkavalta esitti tiedotusvälineisiin liittyvän väitteen: media voi näkökulmallisella kerronnalla pyrkiä vaikuttamaan oikeusprosessiin, joko tahattomasti tai tahallisesti. Toimittajat voivat toki true crime -sisällöissä hyvinkin päästä objektiivisen totuuden äärelle. Pelkästään omalla tiedonhankinnalla omaksuttu näkökulma ei kuitenkaan välttämättä ole tarpeeksi laaja.

– Kun juttua sitten käsitellään oikeudessa ja on näitä kirjoja tai sarjoja, joissa toimittajat kertovat omista löydöksistään, heillä on ennakkokäsitys siitä, kuinka asia on. Silloin kirjoittaminen ei ehkä ole objektiivista. Puhun tässä sekaisin true crimestä ja median kirjoittelusta, Leppiniemi sanoo.

Asianajaja pohtii, kuinka paljon väitetty asenteellinen kirjoittelu vaikuttaa tuomareihin.

– Tuomarithan vakuuttavat, että ei vaikutta, mutten usko, että kukaan ihminen on lukematta esimerkiksi päämedian juttuja. Kuvittelisin, että uutiset katsotaan, vaikka juttu olisi kuinka käsiteltävänä.

Tuomas Rimpiläinen ei näe, että Leppiniemen väittämä ongelma olisi laajemmin läsnä suomalaisessa true crimessä. Rimpiläisen mukaan genressä on nähty joitakin ”oman kannan runnomisia” ja kannanottoja jopa syyllisyyskysymyksiin, mutta yleisesti ottaen teokset tietävät oman paikkansa.

– Suurin osa Suomen true crime -kirjallisuudesta on varsin objektiivista. Mutta mitä tulee totuu-

Rikollisuuden tuntemus kuuluu yleissivistykseen, sanoo Tuomas Rimpiläinen.

den hämartymiseen, ei kai kukaan usko, että oikeussalissakaan edes yritettäisiin saada selville jokin objektiivinen totuus? Aina toimitaan puutteellisten tietojen varassa ja muodostetaan niistä mahdollisimman tarkka käsitys, Rimpiläinen huomauttaa.

Deadline Kustannuksen Vera Miettinen ei näe, että true crimen missio olisi puuttua oikeusprosessihin.

– Ei tässä ole kyse oikeudenkäynneistä tai siitä, tulemmeko me jonkun näpeille. Tässä on kyse uhreista ja siitä, miten me saamme muutettua yhteiskuntaa niin, ettei vastaavaa enää koskaan tapahdu, Miettinen sanoo.

Kinaa käräjillä

Deadline Kustannus ei ole Miettisen mukaan saanut sormenheristelyä oikeussaleista, mutta Rimpiläisellä on kokemusta yhteentörmäyksestä. Eräs syyttäjä kritisoi suorasanaisesti hänen esituskintautisointiaan tuomioistuimen käytävällä, kun materiaali oli julkaistu henkilötodistajien nähtäväksi ennen henkilöiden kuulemisia. Rimpiläinen pitää syyttäjän arvostelukykyä huonona ja lisää ykskantaan, että media ei ole tilivelvollinen oikeuslaitokselle tai poliisille.

Mitä haastateltavat tuumaavat ehdotuksesta, että julkaisutoiminnassa peräännyttäisiin embargon kaltaisella sopimuksella odotamaan lainvoimaista tuomiota, jotta oikeusprosessi ja todistajien mielikuvat säilyisivät puhtaina? Kaikki kolme pitävät avausta mahdottomana. Rimpiläinen tyrmää ajatuksen kovimmin sananvapauden rajoittamisena. Riitta Leppiniemi pohtii true crimea myös bisneksenä eikä usko, että sopimukseen koskaan päästäisiin.

Leppiniemi pitäytyy näkemyksessään true crimen objektiivisuuskysymyksestä.

– Haluaisin ihmisten ymmärtävän, että true crime -sarjoissa on taiteellisia vapauksia. Toivoisin, että paperilehtien tai tv- ja radio-uutisten kaltainen journalismi pysyisi objektiivisena ilman, että siellä aletaan kertoa totuutena omaa käsitystä siitä, mitä on tapahtunut.

Rimpiläinen haastaa oikeussalien juristeja lisää. Hänen mielestään todistajanlausuntojen laatu on pääkäsittelyissä jo valmiiksi ongelma. Lausuntoihin voi vaikuttaa moni muukin tekijä kuin oikeusjutun julkisuus.

– Jos true crime -kirja romahduttaisi oikeusjutun näytön, voisi kysyä, kuinka laadukas esitutkinta tai oikeusprosessi on ollut, Rimpiläinen sanoo.

Totuus on hyve

Leppiniemi, Miettinen ja Rimpiläinen ovat yksimielisiä ainakin yhdestä asiasta: hyvä true crime -sisältö perustuu journalistisiin periaatteisiin ja totuudenmukaisuuteen – tai Rimpiläisen mukaan niin hyvään totuudenmukaisuuteen kuin käyttävät lähteet mahdollistavat.

– Minun mielestäni true crimea ei pitäisi erottaa rikosjournalismista, vaan ne ovat samoja asioita, jatkaa Miettinen.

Oikeuslaitos ja vapaat tiedotusvälineet ovat toisistaan erillisiä ja riippumattomia demokraattisen valtion ydineliimiä. Objektiivisuuskehotusten ohella Leppiniemellä ei ole medialle juuri muita keskeisiä toivomuksia kuin uhrien hienotunteinen kohtelu. Oikeudenkäynnin riippumattomuuskysymyksessä katse kohdistuu loppujen lopuksi kärjätalon sisälle.

– Ehkä pitäisi vielä enemmän saada todistajan psykologiaan liittyvää koulutusta. Tuomareiden tulisi osata arvioida, miten paljon true crime -sarjat ja muut vaikuttavat todistajien kertomuksiin, Riitta Leppiniemi arvioi. ●

Lööpin kolumnisarjassa Helsingin Sanomien yliopistokirjeenvaihtaja Valtteri Parikka kirjoittaa koronapandemian seurauksista tuoreimmille toimittajasukupolville.

HILJAISEN TIEDON VIRTA KATKESI

JOS historiasta pitäisi valita yksi päivä, jolloin olen oppinut kaikkein eniten toimittajan työstä, se olisi tiistai 2. toukokuuta 2017.

Se oli ensimmäinen työpäiväni toimittajana oikeassa toimituksessa. Aloitin harjoittelijana ja kesätoimittajana Helsingin Sanomien kaupunki-toimituksessa Sanomatalon 7. kerroksessa.

Olin kirjoittanut muutamia lehtijuttuja ja opiskelut journalistiikkaa, mutta en tiennyt mitään siitä, millaista toimittajan työ oikeasti on. Muistan tehneeni ensimmäisenä päivänä useita huomioita, jotka yllättivät keltanokan:

1) Ei ole yhtä oikeaa tapaa haastatella. Toimittajat ympärilläni olivat koko ajan puhelimessa. Osa kalasteli vastauksia rennon juttelun keinoin, mutta toiset tivasivat selityksiä lähes väkivalloin.

2) Toimittajat eivät tee koko ajan töitä. Monet lorvailivat, valittivat ja vitsailivat kahvautomaatilla pitkiäkin aikoja. He sanoivat, että se on ideointia. Jutut syntyivät lopulta pikavauhdilla, ja niistä tuli hämmästyttävän hyviä. Toimittajat suojelivat jaksamistaan ja loivat hyvää henkeä.

3) Juttuja ei tehdä kenelle tahansa, niitä tehdään *lukijoille*. Toimittajat puhuivat koko ajan omituisista yliolennoista, joita kutsutaan lukijoiksi. Lukijat kyllä huomaavat kaikki virheet ja kyllästyvät, jos jaaritellaan tai otsikoidaan tylsästi. Yhtä asiaa nämä lukijat eivät kuitenkaan osaa: heidän lähettämänsä palaute on yleensä ihan typerää. Siihen ei kuulemma kannata suhtautua liian vakavasti.

4) Toimittajat eivät ole leipääntyneitä. Lähes jokaisesta toimittajasta paistoi hämmästyttävä intohimo juuri sillä hetkellä tekeillä olevaan juttuun, josta piti ehdottomasti kertoa yksityiskohtaisesti uudelle harjoittelijalle. Innostus on toimittajien kantava voima.

Seuraavina päivinä samanlaisia oppeja tuli runsaasti lisää. Ja tulee edelleen.

NYT runsaat neljä vuotta myöhemmin minulla on pelko.

Yli puolitoistavuotisen koronaviruspandemian aikana toimituksissa on aloittanut parikin uutta toimittajasukupolvea, jotka eivät ole saaneet kokea näitä kaikkein opettavaisimpia työpäiviä täydellä teholla.

Vuonna 1966 unkarilais-brittiläinen filosofi **Mihály Polányi** loi ilmiötä osuvasti kuvaavan käsitteen. Käsite on hiljainen tieto. Taustalla on ajatus siitä, että tiedämme enemmän kuin osaamme muille opettaa. Siksi sivusta seuraaminen on korvaamatonta.

Koronavirus katkaisi ikaikaisen hiljaisen tiedon virran toimituksissa. Konkarit olivat etätöissä, kun kisällit saapuivat toimitukseen. Vuorovaikutus oli molemmin puolin poissa.

Uudet toimittajat olivat pitkään pääosin perehdytyksen varassa. Se oli väistämättä takaisku paitsi työn oppimiselle myös esimerkiksi yhteisöllisyydelle ja motivaatiolle.

Toimittajan työtä on nimittäin aina kuvattu kutsumusammattiksi: työ koetaan elämäntavaksi ja toimituksissa on

loistava yhteishenki. On sanottu, että toimituksen tunnelmassa on ”työn imua”.

Yksinään pakertaessa työn imu koki kolauksia. Se on huono juttu, sillä suomalaisella journalismilla oli jo ennen pandemiaa viheliäinen ongelma. Sitä kutsutaan aivovuodoksi. Journalismin nuoret huipputekijät ovat koko ajan kiinnostuneempia alanvaihdosta. Syitä on monia. Esimerkiksi korkeampi palkka, vakituiset työsopimukset ja vähempi stressi houkuttavat.

Vaikka epidemia aikanaan hiipuu, etätyö on tullut jäädäkseen. Sitä tehdään enemmän kuin aiemmin. Siksi on vaarana, että myös tulevat toimittajapolvet jäävät paitsi ensimmäisten päivien tärkeistä oivalluksista ja opeista. Jos työehdoilla ei voida kilpailla, on toimitusten johtohahmojen pidettävä huolta, että hiljainen tieto virtaa jatkossakin. Vain niin perinteikkään ammatin imu säilyy. ●

”YKSINÄÄN
PAKERTAESSA
TYÖN IMU KOKI
KOLAUKSIA.”

Aikkareiden digiloikka

Suomalaisen lehdistön digitalisaatio alkoi 1990-luvulla uutistoimituksista. Nyt myös aikakauslehti on löytänyt digilukijat.

TEKSTI TOMMY POHJOLA

Aikakausmedian tutkimus- ja markkinointipääällikkö **Outi Itävu** ilahtui katsoessaan tuoreiden tutkimusten tuloksia. Lukujen valossa lukijat suorastaan ahmivat aikakauslehtien verkkosisältöjä.

Seiskalla on verkossa yli 900 000 lukijaa viikossa. *Me Naiset* on tätäkin suurempi yli 1,3 miljoonalla lukijallaan. Myös *Talouselämällä*, *Avulla*, *Tekniikan Maailmalla* ja monella muulla on todellakin elämää netissä.

Itävuon mukaan kahdeksalla kymmenestä aikakauslehdestä on journalistista sisältöä verkossa. Ja yli puolet aikakauslehtien lukijoista lukee lehtiä myös digitaalisina.

– Se vähän yllätti. Ajattelin, että aikkareissa olisi enemmän sellaisia lehtiä, jotka ilmestyvät vain painettuina. On niitäkin, kuten ristikkolehdet tai monet

lapsille suunnatut lehdet, mutta ne ovat selvässä vähemmistössä.

Panostus toimitustyöhön, juttujen muokkaaminen eri kanaviin ja etsiytyminen erilaisten tulo-
virtojen äärelle tuo lehtitaloille myös rahaa. Helppoa se ei ole.

Monet aikakauslehdet elävät tilauksista. Toiset tarvitsevat enemmän irtonumeromyyntiä. Myös digisisältöjä tarjotaan eri tavoin. Joidenkin lehtien kohdalla sisältöä pääsee lukemaan ja kokemaan maksutta, toisaalla lukeminen edellyttää tilausta tai yksittäisten artikkelien ostamista. On pelkkää digi-tilausta sekä digin ja paperin yhdistelmiä.

– Aikakauslehtien lähtö digimaailmaan on ollut hitaampaa johtuen siitä perinteisestä tulo-
muodostuksesta, että sanomalehdet ovat olleet enemmän mainosrahoitteisia – ja ovat edelleen – kun taas aikkareille lehtien tilaukset ja irtonumeromyynti ovat tärkeitä, Itävu sanoo.

Irtonumeromyynti on kokonaiskuvassa aika pientä.

– Joillekin lehdille se on kuitenkin tosi tärkeää. Suomessa on pitkien etäisyyksien takia vahva tilauskulttuuri, eikä meillä ole esimerkiksi samanlaisia lehtioskioita kuin monissa isoissa metro-
poleissa maailmalla.

Digisisältöjen tuomasta kannattavuudesta ei ole saatavilla koko alaa koskevia tilastotietoja, kun lähtökohtana on pelkästään lukija.

Se tiedetään, että aikakausmedian digitaalinen mainosmyynti lähes tuplaantui vuodesta 2013 vuoteen 2017. Sen jälkeen on tultu vähän alas, mutta on selvää, että mainonta lisääntyy verkossa. Kehitys on samansuuntaista kuin sanomalehdissä.

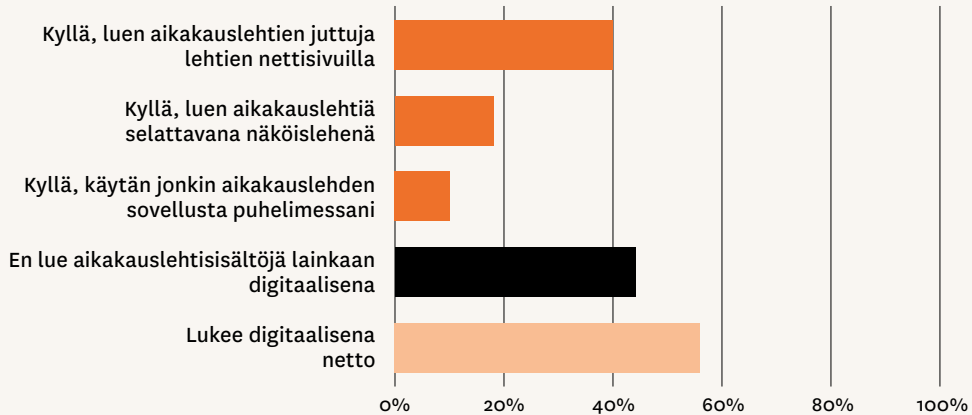
Kaikki ei mahdu printtiin

Aikakauslehtien sisällöissä ovat aina korostuneet syventävät ja taustoittavat jutut, joiden julkaisuajankohta ei ole ollut päivän päälle. Tämä pätee edelleen.

56% AIKAKAUSLEHTIEN LUKIJOISTA LUKEE AIKAKAUSLEHTISISÄLTÖJÄ MYÖS DIGITAALISENA

Luetko aikakauslehtisisältöjä digitaalisena?

n = 1 166

”Joka kolmas suomalainen seuraa itselleen merkityksellistä aikakauslehteä somessa.”

Mutta kun toimittaja ja kuvaaja lähtevät keikalle, heiltä odotetaan varsinaisen jutun lisäksi eri digikanaviin sopivaa materiaalia. Lukijalle tarjotaan muutakin, kuten pääsyä arkistoon, valokuvia, videoita, blogeja ja kommentteja – ja se näyttää toimivan.

– Kun tehdään isompaa henkilöjuttua tai reportaasia, usein on puheena se, että kaikki kiinnostava tieto ja näkökulmat eivät välttämättä mahdu printtilehteen. Silloin voi tehdä verkkokainaloita. Varsinkin reportaasi-keikoilta tehdään myös videoita, joissa käsitellään jotain asiaa, jota printtijutussa ei ole, *Seurassa* toimittajana työskentelevä **Jukka Vuorio** sanoo.

– Sosiaaliseen mediaan, lähinnä Instagramiin, menee kuvia keikalta. Voi esimerkiksi olla sellaisia ”making of” -henkisiä kuvia, joissa minä otan kuvia valokuvaajasta, kun hän kuvaa haastateltavia.

Aikakausmedian Outi Itävuori on huomannut saman. Somen merkitys kasvaa.

– Sosiaalinen media on luonut uudenlaista vuorovaikutusta. Kansallisen mediatutkimuksenkin mukaan joka kolmas suomalainen seuraa itselleen merkityksellistä aikakauslehteä somessa, hän sanoo.

Seuralle printtilehti on selkeästi se, josta tulevat irtonumero- ja tilausmaksut sekä mainostulot.

Verkossa *Seura* on ikään kuin sisäänheittotuote.

– Saamme netin kautta sellaisia ihmisryhmiä kiinnostumaan sisällöistä, jotka eivät välttämättä edes muista painetun lehden olemassaoloa, Jukka Vuorio sanoo.

Monella aikakauslehdellä on tili sosiaalisen median alustoilla. Vuorovaikutteisuutta lisää se, että sisällön jakamisen lisäksi toimittajat osallistuvat keskusteluihin.

– Itse ajattelen, että jos kirjoitan mielestäni hyvän jutun, haluan, että mahdollisimman moni sen myös lukee, Vuorio sanoo.

Ulkonäöllä on väliä

Aikakauslehtien jättimäisten levikkien ajoista 1970- ja 1980- ➤

DIGITAALISELTA TAVOITTAVUUDELTAAN SUURIMMAT AIKAKAUSMEDIAT 2021

koko 15+ -väestö

	Lehti	Digitaalinen viikkotavoittavuus	Peittoprosentti
1	Me Naiset	1 321 000	31
2	Seiska	921 000	21
3	Talouselämä	406 000	9
4	Kotiliesi	383 000	9
5	Anna	312 000	7
6	Tekniikka & Talous	252 000	6
7	Tekniikan Maailma	234 000	5
8	Tivi	157 000	4
9	Mikrobitti	132 000	3
10	Kodin Kuvalehti	122 000	3

Koko väestö N: 46 784, naiset 23 472, miehet 23 312

Digitaalinen viikkotavoittavuusluku on keskimääräisen viikon aikana lehden eri digitaalisia versioita käyttäneiden nettomäärä.

”Toimituksessamme on viime vuosina mietitty paljon hakukoneoptimointia.”

luvilta on tultu alas Seurassakin. Entisajan loistosta ja perinteistä haetaan inspiraatiota arkistoista. Sieltä se siirtyy takaisin paperilehden sivuille ja myös verkkoon.

– Jos kirpputorilla tulee vastaan vuosikymmenien takaisia aikakauslehtiä, niin kyllä ne minua kiinnostavat ja mielelläni niitä tutkin. *Seurassa* on ollut paljon reportaaseja tavallisten ihmisten tosielämästä. Jossain määrin siihen on palattu viime vuosina. Tekemisessä on taas mukana sellainen 2020-luvun positiivinen ”hannukarpomaisuus”, Jukka Vuorio sanoo.

Hannu Karpo tuli tunnetuksi pienimpiäkin yksityiskohtia kativavista yhteiskunnallisista reportaaseistaan. Asiaan mentiin usein henkilön kautta, ja herrat hikoilivat tv-kameroiden loisteessa.

– Tänä päivänä jutut pitää kehystää vielä paremmin ja näyttää, että kyse ei ole pelkästään sen yhden ihmisen kohtalosta vaan ilmiöstä ja asiasta, joka koskettaa tuhansia ihmisiä, Vuorio sanoo.

Aikakauslehden toimittajan työn monipuolistuessa myös deadline't ovat muuttuneet. Digisältöä tuotetaan jatkuvasti.

– Kun kuukausilehdissä

deadline on aiemmin ollut kerran kuukaudessa, viikkolehdeissä kerran viikossa ja sanomalehdessä kerran päivässä, niin verkossa se on kaikilla koko ajan, Aller Median liiketoimintajohtaja **Elina Schüller** sanoo ja jatkaa:

– Enää ei ole printti- tai verkkotekijöitä. Useimmat toimittajat kokevat, että työ on motivoivaa ja kiinnostavaa. Osaaminen laajenee, ja toimittaja saa ammatillisista pääomaa. Työnantajan pitää tukea ja työntekijöiden olla valmiita kokeilemaan moneen eri suuntaan. Varmasti jonkun mielestä varsinainen työ myös sirpaloituu.

AIKAKAUSMEDIoidEN DIGITAALINEN MAINOSMYyntI

Luvut perustuvat Aikakausmedian vuosittain tekemään selvitykseen suurimmilta aikakausmediakustantajilta. Luvut sisältävät ainoastaan mainostajilta saadut tulot, eivät lukijatuloja.

Vuosi	Digitaalinen mediamyynti, milj. €	Muutos
2013	13,2	
2014	16,8	+28%
2015	19,2	+14%
2016	21,9	+14%
2017	25,0	+14%
2018	23,7	-5%
2019	21,8	-8%

Aikakauslehti/aikakausmedia on tilattava, irtonumeroina ostettava tai jäsenyyden tai asiakkuuden perusteella vastaanotettava julkaisu, joka ilmestyy säännöllisesti vähintään kerran vuodessa. Mainosten osuus ei ylitä toimituksellisen sisällön osuutta. Painettuna lehti voi olla kooltaan, muodoltaan ja painomateriaaliltaan millainen tahansa ja digitaalisena luettavissa millä laitteella tahansa.

Kun *Seiska* tekee verkkoon sisältöjä, se on viihdeuutisia tarjoava uutismedia.

– Tuotteet muokkautuvat. Perinteinen uutismedia tuo nettiin sisältöä, jota heillä ei ehkä painetussa lehdessä ole. Sama asia koskee aikakauslehtiä, Schüller sanoo.

Schüller tarkoittaa, että netissä aikkaritkin reagoivat nopeasti, kun niiden ei tarvitse odottaa seuraavan printtilehden ilmestymistä. Materiaalin saa julki heti, ja se voi olla erilaista kuin painetussa lehdessä.

Toimitukset panostavat myös visuaalisuuteen. Se koskee kaikkea digisisältöä, mutta ehkä erityisesti somea. *Suomen Kuvalehden* verkkotuottajan **Tuomas Pulsan** mukaan asioita opetellaan edelleen yrityksen ja erehdyksen kautta.

– Minkälaiset kuvat ja minkälainen grafiikka toimii täällä, miten tämä alusta vaihtuu? Mitä täällä voi tehdä, mitä ei?

Oikean versioinnin hahmottaminen on verkkotuottajan työtä. Yleensä teksti on se, joka kaikkien vähiten tarvitsee huomiota. Tekstiä rikastetaan vaikkapa upotuksilla ja linkeillä, mutta se ei riitä.

– Toimiva teksti on toimivaa tekstiä. Aikakauslehden taitto ja visuaalinen ilme kuitenkin lähtee siitä, että perusyksikkö on aukeama. Asiat taitetaan siihen. Mutta nykyään, kun valtaosa ihmisistä lukee kännykstä, alustana onkin korkea, kapea tuubi.

Toimittajien ja verkkotuottajien työtä monipuolistaa myös se, että isossa lehtitalossa voi olla monta nimikettä ja toimituksia,

jotka tekevät juttuja eri lehtiin. Niinpä Otavamedian julkaiseman *Seuran* toimittaja Jukka Vuorio saattaa kirjoittaa saman yhtiön *Kotilääkäriin*, joka on kokonaan terveyteen ja hyvinvointiin keskittyvä lehti.

– Isommat *Kotilääkäriin* printtijatut julkaistaan aikanaan myös *Seuran* verkkosivuilla. Eli sieltä tulee juttuja hyvällä yhteistyöllä.

Terveysjutut ovat usein ajattomia. Vuorio kertoo muutaman vuoden takaisesta sydänterveystä käsittelevästä artikkelista, joka edelleen on kymmenen luetuimman joukossa.

– Nämä ovat asioita ja aiheita, joita ihmiset hakevat verkosta. Toimituksessamme on viime vuosina mietitty paljon hakukoneoptimointia eli sitä, että jutut nousisivat hakukoneissa korkealle. ➤

Katsoon ei kajota!

Digisisältöjen ja ansaintalogiikan kehittyessä yhä useampi lukija löytää aikkarin netistä. *Lööpin* haastattelemista aikakauslehtien tekijöistä kukaan ei kuitenkaan usko painetun lehden katoavan täysin.

– Olen uutisaddikti. Kun verkon ja kaikkien digikanavien käyttö on kovaa, tulee päivän mittaan seurattua hyvin montaa mediaa. Painettu lehti on eri tarkoitukseen. Kun haluaa keskittyä ja viihtyä, kun haluaa jotakin harkittua ja visuaalista, jotain kosketeltavaa. Eli edelleen tilaan aikakauslehtiä kotiin, Elina Schüller sanoo.

Jotain maailman monimutkaisuudesta kertoo sekini, että kun paksu kuvaputkitelevisio katosi, tilalle tulivat taulutelevisio, netti ja suoratoistopalvelut, mutta eräs painettu lehti jäi. Ja se voi hyvin.

– Meidän tv-lehtemme *Katson* asema on hyvin vakaa. *Katsoakin* on viety verkkoon, ja lehdessä on myös suoratoiston ohjelmista tietoa, mutta kukaan ei ole vielä ainakaan meidän kokemustemme perusteella tehnyt parempaa käyttöliittymää lineaarisen teevien ohjelmatietojen seuraamiseen kuin paperilehti, Schüller sanoo. ●

PAINETUSTA JÄSENLEHDESTÄ EI LUOVUTA

LEHDEN kustantaminen vaatii kekseliäisyyttä, sillä verkko nielee uutta sisältöä jatkuvasti. Siihen eivät kaikki taivu.

– Riippuu paljon lehdestä, miten se haluaa lähestyä digiasiaa. Suurimmissa aikakauslehdissä nettisisältöä päivitetään jatkuvasti. Ei verkkoon voi mennäkään sillä ajatuksella, että sisältöä julkaitaan neljä kertaa vuodessa, Aikakausmedian markkinointi- ja tutkimuspäällikkö **Outi Itävuori** sanoo.

Huolenaiheitakin on, ainakin jos ajattelee tarjonnan monipuolisuutta.

– Orgaaninen liikenne on se, mitä netissä tavoitellaan. Näen, että verkossa kasvamiseen on hyvät mahdollisuudet, mutta kun sisältöä on saatavilla paljon, pienempien lehtien on vaikeampi saada ääntään kuuluviin.

Lukijatutkimuksista löytää hyviäkin uutisia.

– Ammatti- ja järjestölehtipuolella lukija on vaikeammin suostuteltavissa siihen, että digilehti olisi se etu, jonka hän saa, kun liittyy johonkin järjestöön. Pitää olla painettu lehti. Se koetaan konkreettisempänä, Itävuori sanoo.

Toimittajille julkaisualustalla ei ole niin suurta väliä.

– Journalismia tehdään siellä, missä lukijatkin haluavat olla. ●

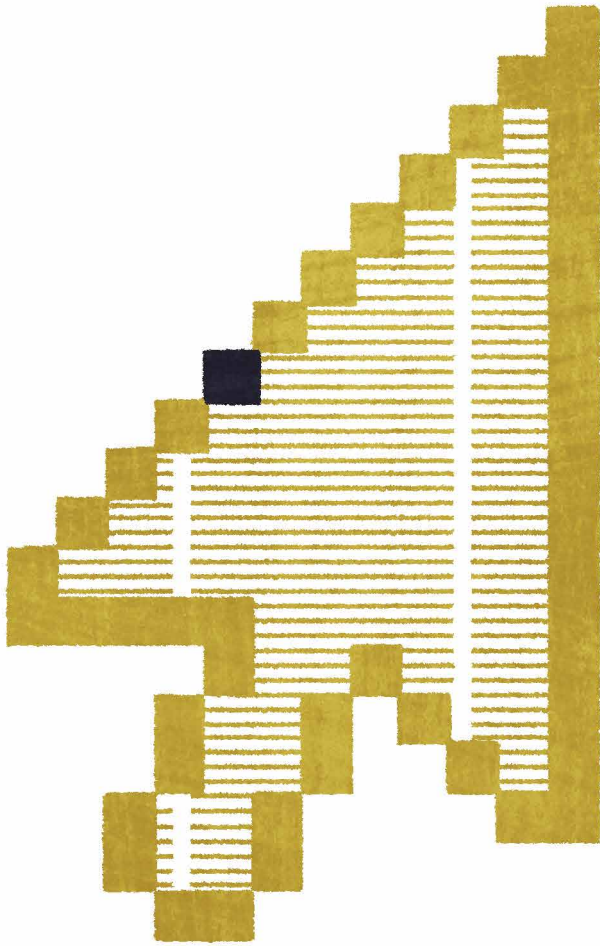
”Meidän tv-lehtemme *Katson* asema on hyvin vakaa.”

AITIO-PAIKALLA

LEHTIKUVA
70 VUOTTA

MUSEO
PÄIVÄLEHDEN
5.11.2021–23.1.2022 • paivalehdenmuseo.fi

Kun netti tuli taloon

Kun digimurros käynnistyi sanomalehdissä, työkalut olivat alkeellisia ja osaajat harvassa. Helsingin Sanomien Miska Rantanen muistelee lehden verkkoliitteen alkuaikoja, jolloin juttuja koodattiin käsin yötä myöten.

TEKSTI MISKA RANTANEN **KUVITUS** OUTI KAINIEMI

Hesarin verkkoliite (nykyisin hs.fi) starttasi toukokuussa 1996. Minä aloitin samoihin aikoihin kesätoimittajana kulttuuritoimituksessa.

Loppukesästä minuun otti yhteyttä verkkoliitteen vetäjä **Johanna Aro**, joka kysyi, kiinnostaisiko toimittajanpesti uudessa toimituksessa syksystä alkaen. Totta kai kiinnosti!

En ihmetelty yhteydenottoa. Monet mediatilat olivat tuolloin havahtumassa sähköiseen uutistointiaan, mutta sekä toimittajan työtä tehneitä että verkkomaailmaa tuntevia oli harvassa. Olin yksi heistä.

Verkkoliite oli alusta asti kummajainen, josta ei printtilehden puolella tiedetty mitään. Eristäytyneisyys johtui jo sen fyysisestä sijainnista. Ennen Sanomatalon valmistumista verkkoliitettä tehtiin Erottajankatu 9:n sisäpihalla, uudisrakennuksen kakkoskerroksessa.

Ludviginkadun toimituksen sokkeloisuus, kodikas nuhjuisuus ja nikotiinilla patinoidut pinnat olivat täydellinen vastakohta hohtavan valkealle toimituksellemme, jossa oli tehokas valaistus eivätkä kirja- ja paperipinot vaimentaneet ääniä.

Ei tullut teksti-tv:tä, tuli verkkolehti

Alun perin verkkoliite oli käynnistynyt teksti-tv-hankkeena, mutta internetin graafisten selainten (www) läpimurto vuosina 1993–1995 pani suunnitelmat uusiksi.

Se oli hyvä siirto, sillä seuraavina vuosina verkon käyttö kasvoi huikasti.

Oli vaikea aavistaa, millaisiksi oman työn rutiinit muodostuisivat, mutta yhden asian käsitin heti: nettipuhoja ei enää revittäisi irti.

Syksyllä 1996 verkkoliitteessä oli viisi toimittajaa: toimitussihteeri **Petteri Numminen**, graafikko **Miika Holopainen**, toimittajat **Mira** (myöh. **Irrette**) **Melakoski**, **Timo Paukku** ja minä. Osaston esimies oli Johanna Aro ja kehityspäällikkö **Harri Sirén**. Juoksevia asioita hoiti **Sirpa Weckström** (myöh. **Susi**).

Työtä oli monta kertaa enemmän kuin käsiä. Vuoden 1997 loppuun mennessä työntekijämäärä kaksinkertaistui.

Tulin syksyllä 1996 mukaan liikkuvaan junaan, sillä toimitukselliset linjat oli vedetty aikaisemmin. Tavoitteet olivat hyvät ja selkeät. Tarkoitus oli julkaista päivän lehteä sähköisessä muodossa sekä kehittää omia konsepteja, joissa hyödynnettäisiin liikkuvaa kuvaa, ääntä ja jopa reaaliaikaisuutta.

Kuulostaako tutulta? Käytännössä oltiin kuitenkin

valovuosien päässä 2020-luvun suorista lähe-tyksistä ja datajournalismista.

Työtä yötä myöten

Leijonanosan toimittajien energiasta ja ajasta veivät iltavuorot.

Lehden koodaus onnistui työajan puitteissa, jos ei pitänyt yhtäkään taukoa, ei käynyt vessassa eikä syönyt.

Iltavuorossa toimittaja poimi kultakin lehden osastolta kolme juttua julkaistavaksi sähköisesti.

Käytännössä työ oli html-koodausta eli tarvittavien otsikko-, lihavointi-, kursivointi-, kappalejako ja sisennyskoodien lisäämistä tekstiin.

Ne luonnollisesti hakattiin tai leikattiin ja liimattiin tekstin joukkoon käsin. Koodausta helpottavat apuohjelmat tulivat myöhemmin. Rannekivet olivat yleisiä.

Näiden lisäksi oli tehtävä kahdeksan osaston etusivut, mikä tarkoitti, että illan aikana oli naputeltava vähintään 24 ingressiä – myöhemmin enemmän.

Koodatut ja tarkistetut sivut julkaistiin vuoron päätteeksi noin kello yhden aikaan. Pian julkaisu siirrettiin kuitenkin myöhemmäksi, kun muut mediat äkkäsivät kärkeä HS:n skuppeja heti puolen jälkeen.

Koodaustyö oli äärimmäisen mekaanista ja monotonista hommaa, jota 14-vuotiaskin olisi osannut tehdä tehokkaammin, koska hän olisi kirjoittanut pikkuohjelman työtä sujuvoittamaan.

Tärkein työkalu *Hesarin* html-koodauksessa vuosina 1996–1997 oli verkosta ilmaiseksi ladattu Arachnophilia-ohjelma. Tätä ei kehdannut ulkopuolisille kertoa. Tosin jälkikäteen on paljastunut, etteivät kilpailijoiden käyttämät ohjelmat olleet yhtään sen parempia.

Tekninen ympäristö oli muutenkin heiveröinen. Harri Sirénin mukaan alkuaikoina ”jokainen sivuille eksynyt lukija oli aiheuttaa dos-hyökkäyksen”.

Nihkeä museo

Printtipuolen tekninen väki suhtautui epäluuloisesti kaikkeen verkkoa koskevaan. Mahdollisia viruksia tai systeeminkaappausta pelättiin hysteerisesti. Kesti pitkään, ennen kuin saimme käyttöön työaseman, jossa oli sekä lehden Roadrunner-toimitusjärjestelmä että omat julkaisutyökalumme.

Talon tekniikka- ja printtipuolen nuiva asenne suututti. Aloin nimittää paperilehteä ”museoksi”. Ilahduin, kun termi levisi toimitukseen käyttöön ja myöhemmin Ludviginkadun puolelle.

Alussa verkkoliitteessä ei juuri ollut (työ)aikaa

juttujen tekemiseen, vaikka minut oli palkattu toimitukseen nimenomaan kirjoittajaksi. Kirjoitushinkuani kanavoin oman työn ohella printtiin, *Nyt-liitteeseen*, *Imageen* ja salanimellä *Ylioppilaslehteen*.

Kasvava toimituskunta teki innolla juttuja, joiden aiheissa oli aina tietty nettiklangi. Näitä olivat esimerkiksi verkossa järjestetyt sinkkutreffit, irkkaus ja nörttikulttuuri.

Toimituksen kultasuoni löytyi vuonna 1998, kun verkkoliite alkoi julkaista tavaramerkiksi muodostuneita webortaseja, laajoja multimedialla höystettyjä juttupaketteja.

Vuoden alusta 1997 sisällön määrää lisättiin. Ilta-uorot alkoivat venyä yhteen, kahteen, sitten kolmeen. Myöhäisin iltavuoroni loppui 8. toukokuuta 1997 aamulla kello 3.45. Sitten puoleksipäiväksi takaisin toimitukseen kirjoittamaan juttuja ylityönä ennen seuraavaa iltavuoroa.

Luonnollinen uni alkoi olla mahdottomuus, kun kotiin pääsi kolmen–neljän aikaan silmät html-koodia vilkkuen.

Täysillä vähän kaikkea

Ensimmäisinä vuosina verkkoliitteen omaa sisältöä leimasi poukkoilevaisuus. Syy oli yksinkertainen. Kukaan talon johdosta ei kertonut meille, mitä meidän pitäisi tehdä, joten teimme täysillä vähän kaikkea, jotta pitäisimme potot tyytyväisinä.

Epätietoisuus työnkuvasta ja journalistisesta profiilista johti toimituksen kovaäänisiin sisäisiin keskusteluihin, kiristyviin henkilösuhteisiin ja lopulta eriasteisiin burnouteihin.

Jäimme yksin. Toimituksen ainoa kontakti museon puolelle oli päätoimittaja **Reetta Meriläinen**, joka kuunteli murheitamme, mutta avun saanti ennen vuotta 1998 jäi laastari & aspiriini -tasolle.

Vanhemmat lehtikollegat suhtautuivat verkkoliitteeseen pitkään joko vähättelevästi tai vihamielisesti. ”Miksi verkkoliite on päässyt tuoreille”, kysyttiin aamukokouksessa, kun jostain juttupaketistamme oli pieni äläys.

Asiallisiakin keskusteluja käytiin siitä, kannibalisoiko verkossa julkaiseminen printtiä. Siihen ei ollut patenttivastauksia. Nykyinen käytäntö, jossa yhdistellään vuotavaa maksumuuria ja maksulli-

sia timanttijuttuja on ollut pitkän evoluution tulos, missä myös lukijoiden mediankulutuksen muuttamisella on ollut tärkeä osuutensa.

Talon johdolta innokkaiden ja lahjakkaiden toimittajien jättäminen tuuliajolle ja lopulta riitautumaan keskenään tuntui ja tuntuu yhä ikävältä. Kun vuosi 1997 oli lopussa, neljä viidestä toimittajasta lähti omille teilleen. Kolme jätti talon vapaaehtoisesti, yhden sopimusta ei jatkettu. Ainoalla jääneellä oli vakituinen työsopimus. Itse jäin freelanceriksi.

Koliikkikoulu

Pian lähtömme jälkeen alkoi tapahtua. Uusia toimittajia palkattiin ja heidät vakinaistettiin vuoden 1999 alusta. Verkkoliitteen lukemisto-osio sai virallisesti toimitussihteerin, jolla oli selkeä työnkuva ja -rajaus. Verkkoliitteestä siirrettiin väkeä hakemaan kokemusta lehtipuolelta. Aamukokous alkoi antaa säännöllisesti palautetta verkkoliitteen jutuista.

Mitä sitten jäi käteen ensimmäisestä kaudestani verkkoliitteessä? Epäilemättä enemmän kuin silloin tuntui. Aiemmat verkkolehtikokeiluni olin tehnyt nollabudjeteilla. Oli etuoikeutettua nähdä, mitä pystyttiin saamaan aikaan, kun juttujen teossa oli mukana osaavia koodaajia, säällistä tekniikkaa ja ulkoasuguruja.

Juttujen tekemisestä ja lukemisesta jäi verkon taju ja ainakin aavistus siitä, mikä verkossa toimii. Näistä opeista on ollut paljon hyötyä vielä 2020-luvulla.

Vaikka kaikki ei verkkoliitteen alkuvuosina mennyt putkeen, taloudellisesti pesti kannatti. Puolesatoista vuodessa sain maksettua lähes kokonaan oman ja vaimoni opintolainan sekä uusittua uuden kämpppämme keskeisimmät kodinkoneet.

Lisäksi sijoiltaan nyrjähtänyt vuorokausirytmäni oli oivaa harjoitusta keväällä 1998 syntyneen esikoiseni puolitoista vuotta kestäneeseen koliikkiin. ●

Miska Rantanen on ollut vuodesta 1995 toimittajana Helsingin Sanomissa. Verkkoliitteessä hän työskenteli vuosina 1996–1997 ja 2000–2001. Teksti perustuu kirjoitukseen, joka osallistui Helsingin Sanomain Säätiön kirjoituskilpailuun vuonna 2014.

HELMIJUTTU

Annika Rentola är journalist på Hufvudstadsbladet vid KSF Media. De senaste åtta åren har hon skrivit med fokus på hälsa och medicin. Sedan början av november arbetar hon med feature och fördjupning, fortfarande med hälsorelaterade frågor på agendan.

Osasto 11

Avdelning 11

Reportaasi kuolemasta vei lähelle ihmisenä olemista.

TEKSTI ANNIKA RENTOLA

PROLOGI: Kuljin vanhainkodin käytäviä. Äitini oli tämän laitoksen johtaja, ja minä olin kuin kotonani. Pistäydyin asukkaiden huoneissa, keittiössä, kansliassa, pesuhuoneissa ja kellarissa, mutta kappeliin en mennyt. Tiesin toki huoneesta puisten pariovien takana. Sen seinällä roikkui manillaköydestä solmittu herranjeesus. En pelännyt, vaikka tiesin, että siellä makasi joskus pitkin pituuttaan joku kuollut. Tiesin, että siinä huoneessa oltiin rauhassa, myös ne sedät, jotka olivat aiemmin huutaneet sängyissään vaikkakuinka. Kappelin puolella ei enää tarvinnut huutaa – eikä olla pimeässä, koska kun sinne pääsi, paloi kynttilä.

HÖSTEN 2015 var döden aktuell i en samhällskontext. Sängplatserna för personer som behöver högt specialiserad vård i livets slutskede var för få. Bara fyra av tio döende fick den hjälp de behövde, sex av tio svårt sjuka finländare dog utan tillräcklig lindring eller stöd. Var fjärde sjukvårdsdistrikt och större kommun saknade en plan för hur man sköter vården i livets slutskede. Alla kommuner hade inte ens en möjlighet att ge de här tjänsterna som hemsjukvård.

På ett av redaktionens morgonmöten nämnde jag att en serie seminarier om vård i livets slutskede snart kör i gång. De skulle ordnas varje månad från

september till maj i olika städer. De skulle samla läkare, vårdare, teologer och folk från patientorganisationer för att tala om hur varje finländare i framtiden skulle kunna möta döden på ett värdigt sätt.

– Var dör folk egentligen? frågade en kollega.

Jag räknade upp hemmet, hälsocentraler, sjukhus, äldreboenden och hospice – och kom att tänka på Storkärrens sjukhus i Månsas i Helsingfors och

dess två avdelningar för palliativ vård och vård i livets slutskede.

Ett samtal till avdelningarnas ansvariga läkare räckte. Jag förklarade att jag vill konkretisera frågan om döden genom ett reportage. Jag vill tala om vad som händer under våra sista dagar.

– Välkommen, sa **Pirjetta Manninen**.

En tidig höstmorgon klev vi in på avdelning 11, fotografen **Cata Portin** och jag. Vi satte oss ner med Manninen och översköterskan **Paula Lagerstam**. De två redde ut dygnsrytmen på avdelningen och svarade på

frågor. Sedan sa de att vi kan stanna så länge vi vill.

Snart stötte vi på **Anja Kairisalo**, tidigare ministerietjänsteman. Hon var här för lindringsvård, och hoppades kunna bo hemma ett tag till bara man fick ordning på smärtorna. Kairisalo uttryckte den där kombinationen av humor, ironi, sarkasm, sorg och tapperhet som jag har mött hos flera av dem som

vet att de inte lever länge till. Hon ville inte gråta och klaga.

– Jag blir inte friskare av det, utan närmast ett miljöproblem, sa hon med cynisk skröv.

Sedan grät hon.

Jag grät med henne.

Vi satt på hennes säng när hon berättade hur en tumör hade sprängt det ena lårbenet inifrån, men det var inte den fysiska smärtan som gjorde mest ont. Mest ont gjorde det att inte längre kunna köra bil, att förlora en förmåga som hade varit ett med frihet.

Mot eftermiddagen hittade vi **Tero Järvinen**. Mager och sliten hängde han över sin rollator, som han långsamt skuffade mot avdelningens hissörrar. Hans sambo **Päivi Muttilainen** var på väg upp till honom. Snart åkte vi alla ner till rökplatsen på gården. Det var en kärlekshistoria vi hade snubblat över. De två hade känt varandra som unga, varit gifta på var sitt håll och träffats på nytt efter en paus på trettio år. Ett knappt år hade de hunnit vara ihop när hans prostatacancer blivit aggressiv och gett sig på benbyggnaden. Där, med det nykära paret, såg jag att den här berättelsen har allt: känslorna, fakta, praktiken, oturen och lyckan i ett och samma paket. Som livet kan vara. Och döden.

”Det stör mig att döden har hamnat i vardagens utkanter och därför tror jag att medierna måste prata om den. Haltande vård i livets slutskede är ett samhällsproblem.”

EN DEL AV den journalistiska processen bygger på slump, men oftast för att man gett slumpen en chans – alltså tid. Tid är en bristvara i journalistiken, men har stor potential. Jag läser mycket inför en del uppdrag och det tar tid. Här läste jag de existerande nationella rekommendationerna om palliativ vård och terminalvård.

Jag plockade fram lagboken för att se vad som sägs om autonomi, självbestämmanderätt och respekt för människovärdet i de fem, sex lagar som är centrala för hur vården organiseras. Jag ringde upp en del läkarbekanta för att tala om döden.

Förberedelsearbetet glider lätt över på fritiden. Därför har jag allt mer börjat tro att en specialisering på några få ämnen per allmänreporter är viktig. Att kunna något hyfsat bra förkortar startsträckorna vid större arbeten. Ute på fältet blir tiden sedan en fråga om tålmod, eftersom tålmo-

det att vänta in rätt person eller situation kan vara helt avgörande för artikeln.

För mig är också själva textbygget viktigt. Jag är lyhörd för strukturer, men trött på klyschiga sådana. När byggklossarna blir för tydliga blir jag irriterad på mig själv som skribent. Jag tänker på journalistisk text som ett hantverk på samma sätt som ett skräddarsytt plagg är det. Det är snyggt

först när sömmarna inte syns, när detaljerna smälter ihop till en kreation som lyfter fram den som bär det. Textens form ska tala samma språk som innehållet, inte vara form för formens skull, och arbeta ihop med bilder och grafik.

INFÖR Avdelning 11 hade jag ingen färdig struktur för arbetet. Jag hade bestämt mig för att vänta ut det här reportaget, säker på att det tar form bara jag inte forcerar processen. Den renodlade lyckträffen var sedan att läkaren Manninen tidigare hade arbetat med döende människor i det invandrarstämman Rinkebyområdet i Stockholm. Därifrån hade hon med sig erfarenheter om släktens roll och önskemål kring dödsfall, och det gav en chans att reflektera kring delaktighet.

Jag började skriva redan på sjukhuset. Det var efter att Tero Järvinen, ångestfylld, hade gått ut på balkongen för att lyssna till regnet. Klockan var över nio på kvällen och jag tänkte att jag kan börja lägga mina pusselbitar i den tysta sjukhuskorridoren. Det var då jag förstod att jag kan använda dygnet som ram: morgnarna och kvällarna som kommer och går, människorna som kommer och går.

Den som skriver på svenska i Finland behöver för övrigt reservera tid för rena språkliga kontroller. Vi ska skriva en svenska som är begriplig både här och i Sverige, medan det material vi hanterar kan vara på finska rätt igenom. Så: Vad heter *saattohoito* på svenska? Terminalvård? Vård i livets slutskede? Vilken är skillnaden? Används det ena eller det andra i kanske i finsk lagstiftning, men det andra i svenskt allmänspråk? Vilken titel har de intervjuade på svenska? (Gissa hur många gånger av tio tjänstemannen vet det själv.)

DET stör mig att döden har hamnat i vardagens utkanter och därför tror jag att medierna måste prata om den. Haltande vård i livets slutskede är ett samhällsproblem. Det är också därför jag har skrivit om föräldrar som förlorat sina ofödda eller nyfödda, intervjuat hundraåringar med kort tid kvar, talat med läkare som utfört eutanasi, skrivit om lagstiftningen, utvecklingen av vårdarbetet och smärtbehandlingar, besökt hospice och skrivit om sorgkväden. På något plan fortsätter jag att cirkla runt temat som boxaren i ringen.

I Avdelning 11 ville jag skriva i närhet och öppna för tanken att det i morgon kan vara jag eller du, din mamma eller min son som har tilldelats en av rollerna i berättelsen. Hur samhället tar hand om oss på slutet är inte en minoritetsfråga, den berör alla.

Efter publiceringen rann breven in. Läsare berättade om sin svåra sjukdom, om sin ångest, om sin rädsla för smärta, om sin frustration över eutanasidebatten. En av de svåraste frågorna kring döden är frågan om eutanasi och en människas självbestämmanderätt. Övertygelserna sitter djupt. Ändå är grundfrågan viktig: Vem får bestämma över din kropp, din själ och dess öde på slutet? Vems åsikt räknas?

EPILOGI: Kun lääkäri Manninen sanoi oppineensa, että perheiden konkreettiset hyvästelyt ja vainajan pesemiset ovat joissakin kulttuureissa tärkeitä, ymmärsin, että meiltä nämä hyvästelyn työkalut lähes puuttuvat. Kuolemaan liittyvät rituaalit voivat kuitenkin muuttua. Kuolemisen puhumisen tavat voivat muuttua. Osastolla 11 ei vainajan vierellä enää palanut steariini; paloturvallisuussyistä huoneeseen tuotiin ledkynttilä. Itse olen kauan sitten lopettanut kiertoilmausten käytön. ●

Yhden naisen mediatalo

Kun Hanne Valtari perusti kymmenisen vuotta sitten perheblogin, hän toimi anonyymisti. Valtari pelkäsi bloggaamisen tekevän hallaa toimittajaidentiteetille. Nyt Lähiömutsi-blogi somekanavineen on Valtarin yrityksen päätyö.)

TEKSTI TIJU POHJOLAINEN KUVAT PEKKA HOLMSTRÖM

Blogijulkaisemisen Hanne Valtari näkee Instagramia pysyvämpänä. Julkaisut eivät katoa 24 tunnin jälkeen: – Ajatukset jäävät löydettäväksi.

Somekuohahdus voi ryöpsähtää omenasoseesta. Kirjoittaja, someammattilainen **Hanne Valtari** kertoi syksyisessä Instagram-päivityksessä, miten hän valmistaa omenasoseen Helsingin kaupungin mailla sijaitsevien villiomenapuiden sadosta. Ajatus oli muistuttaa Lähiömutsi-blogin seuraajia hyödyntämään satokautta, kertoa, että omenoita voi säilöä, vaikkei omia tiluksia olisikaan.

Lähiömutsi-perheblogi ja ajatuskoostamo ovat Hanne Valtarin työ.

Kymmenvuotiaan blogin rinnalle on noussut Lähiömutsin Instagram-tili, jolla on yli 17 000 seuraajaa. Blogi tavoittaa kuukausittain noin 60 000 lukijaa. Ajatuskoostamosta on maailmalle saatettu myös kirjoja. Valtari on kirjoittanut kirjat *Unelmahommissa* ja *Unelmaduunarin tilipäivä* yhdessä **Satu Rämön** kanssa.

Urbaania marvailua kanavisaan esiin nostava Valtari ei edes vuosien kokemuksen nojalla osannut varautua soseesta seuraavaan viestiryöpytykseen.

– En halua, että soseessani on ainuttakaan kuoren kikkareita. Instagramin tarinoissa kerroin ohimennen paseeranneeni soseen siivilän läpi.

Instagram-tilin henkilökohtainen postilaatikko, niin kutsuttu DM (direct message), räjähti.

– Ihmiset olivat suorastaan järkyttyneitä. Minulle lähetettiin hurjat määrät yksityisviestejä. Kyseenalaistettiin, miksi näen suuren vaivan, kun sauvasekoittimella saa tasaista sosetta hetkessä aikaiseksi. Toiset instagrammaajat loivat videokyselyitä, joissa äänestettiin, pitääkö sose valmistaa paseeraamalla, sauvasekoittimella

vai peräti sosemyllyllä. Tilanne äityi älyttömäksi, Valtari nauraa.

– Oli team Hanne ja joukkueita, jotka asettuivat näkemystä vastaan. Jokaiseen julkaisuun minut tögättiin eli merkittiin mukaan. Sellainen meteli omenasoseesta.

Suuren sosekeskustelun hyvänä puolena Valtari pitää sitä, että säilöntään liittyvät kysymykset ovat hänen seuraajilleen kiinnostavia, tunteita herättäviä, tärkeitä asioita. Hän viestii siis siitä, mikä kohderyhmää kiinnostaa.

Huono puoli taas on aika, joka kuluu, kun vastaa jokaiseen yksityisviestiin.

Sillä omenasoseeseen liittyviä viestejä tuli tuhatkunta.

Ja jokaiseen olisi pitänyt vastata. Henkilökohtaisesti.

Seulomattomia sontapaakkuja

– Luin kesällä **Katri Valan** postuumisti julkaistuja pakinoita. Huomasin, miten kiehtovalta mutta vieraalta tuntui ajatus siitä, että jollakulla on ollut aikaa ajatella rauhassa. Valan ei tarvinnut olla tavoitettavissa kellon ympäri, Valtari sanoo.

– Hän saattoi kirjoittaa pakinansa, ja teksti julkaistiin. Vastapoolin argumentointimahdollisuus oli vasta seuraavassa lehdessä. Oli aikaa miettiä mielihoidetta, hioa kommenttia, oli aikaa niellä pahimmat sontapaakut pois pikaistuksissa laadituilta riveiltä.

Kenenkään ei oletettu olevan mielipideautomaatti.

Aluksi oli Lähiömutsi-blogi. Vuosikymmenessä sosiaalinen media on muuttunut ja kehittynyt. Lähiömutsin kanaviksi ovat valikoituneet oma, itsenäisen blogialusta sekä Instagram. Tulovirta syntyy melko tasaisesti molemmista.

Facebookia Lähiömutsi käyttää

”Yhden naisen yrityksessä aikaa ei ole loputtomiin.”

apuvälineenä, ei ensisijaisena kanavana.

– Muitakin medioita olen testaillut, mutta yhden naisen yrityksessä aikaa ei ole käytettäväksi loputtomiin. Pitää osata valita toimivimmat kanavat omaa tekemistään ja kohderyhmiään ajatellen.

Instagram on mediana niin hektinen, että se vaatii ylläpitoa kaiken aikaa. Somepersoonan, jollaiseksi Lähiömutsi voidaan laskea, oletetaan olevan hereillä, tuottavan vuorokauden ympäri valmiita, hiottuja mielipiteitä.

– Kateellisenä ajattelin, että vaikka Katri Vala olikin aika-

naan hyljeksitty, ei hänen aina-kaan tarvinnut kauhulla odottaa, räjähtäisikö postilaatikko seuraavan yön aikana.

Peppi Pitkätossun kesä

Kun toimittaja Hanne Valtari perusti blogin, hän tuotti sisältöä anonyymisti.

– Ajattelin, että bloggaaminen tekee hallaa toimittajaidentiteetille. En halunnut, että nimeäni googlattaessa tulisi ilmi, että minulla on perheblogi.

Nyt blogi ja ajatuskoostamo ovat Valtarin yrityksen päätyö.

– Monesti esittäytyessäni uu-

– Instagram on blogeihin verrattuna nopeampainen ja katoavainen media. Moni kaupallinen yhteistyö toimii Instassa paremmin: se on blogia kevyempää, usein myös edullisempää tekemistä, sanoo Valtari.

delle ihmiselle nimeni ei herätä minkäänlaista reaktiota. Mutta kun lisään perään Lähiömutsin, minut saatetaankin tunnistaa.

Alusta asti Valtarille oli selvää, ettei bloggaaminen ole harrastus.

– Visioin toiminnasta kasvavan jotain suurempaa. Sellaisia aikamääriä, joita käytin ja käytän >

Lähiömutsiin, ei millekään har-
rastukselle voi uhrata.

Parhaimmillaan – ja pahimmil-
laan – freelance-toimittaja teki
päivätöitä tv-tuotannossa, illalla
odottivat lehtijutut sekä blogin
ylläpito.

Mutta niin odotti myös perhe,
se kaikista tärkein. Se, joka tekee
Hanne Valtarista mutsin.

Kun kuopus oli puolivuotias,
kaksilapsisessa perheessä oli py-
sähdyttävä pohtimaan äidin jak-
samista. Neuvolassa Valtari puhui
uupumuksesta ja väsymyksestä.
Hän sai puhelinnumeron, johon
soittaa saadakseen apua.

Valtari soitti, mutta nume-
roon ei vastattu. Ei ainoallakaan
soitokerralla.

– Kun väsymys on niin kaiken
nielevää, että yhden puhelun soit-
taminen vie voimat, on kammot-
tavaa, ettei apua saa.

Valtari ei jaksanut enää yrittää.
Sitä vastoin perheessä teh-
tiin muutoksia: kolmivuorotyötä
tekevä puoliso jäi vanhempain-
vapaalle aiottua aiemmin. Seuraa-
van kesän ajan Valtari keskittyi
töihin – mutta jätti toimittajan-
työt sivuun.

– Yhtäkkiä tajusin, että pärjä-
simme hyvin, itse asiassa parem-
min, kun pystyin laittamaan kai-
ken aikani ja energiani blogiin.

Valtari kutsuu tuota aikaa
Peppi Pitkätossu -kesäksi. Muu-
tosten kesän jälkeen hän alkoi
luopua toimittajan töistä juttu
kerrallaan, asiakas kerrallaan. Ai-
kaa tästä on nyt kuutisen vuotta.
Kuopuskin on varttunut 7-vuo-
tiaaksi koululaiseksi.

Blogi elää kirjoittajansa tahdissa

– Teen samanlaista kirjoittajan
duunia kuin toimittajanakin.

Valtari oli tottunut kirjoitta-
maan minämuodossa, poimimaan
juttuideoita ja näkökulmia omas-
ta elämästään ja arjestaan.

”Vuoro- vaikutteisuus on rikkaus, mutta se myös kuluttaa paljon.”

– Tietysti bloggaaminen vaatii
halua antaa jotain itsestään. On-
han se tietynlaista oman navan
kaivelua.

Alusta alkaen hän laati julkai-
sut kolumnin muotoon.

– Vahvuuteni on taito kirjoit-
taa. Minulla on toimittajan koulu-
tus. Julkaisuni voisivat yhtä lailla
toimia vaikka radioteksteinä, Val-
tari sanoo.

– Nykyään myös valokuvaan ja
teen videoita, mutta kirjoittami-
nen on minulle ominta ja työssä
tärkeintä. Se on myös alue, josta
saan kiitosta.

Valtari iloitsee siitä, että blogi
on säilynyt Lähiömutsin kana-
vana kaikki sosiaalisen median
muutosvaiheet.

– Juuri nyt blogi hitaana väylä-
nä tuntuu omaan elämäntapaani
parhaiten sopivalta.

Hän naurahtaa käyttämälleen
ilmaukselle hitaudesta.

– Blogin alkuvuosina mielsin
hitaiksi kanaviksi esimerkiksi
painetut lehdet ja kirjat.

Vaikka Hanne Valtari identi-
fioituu ensisijaisesti kirjoittajaksi,
on titteli vaihtunut toimittajasta
sosiaalisen median ammattilai-
seksi ja vaikuttajaksi.

Käsitys sosiaalisen median vai-
kuttajan, influensserin, työstä ei

edelleenkaan ole suurelle yleisölle
aina selkeä.

– Harva näkee sen laajan kir-
jon, mitä somessa tehdään. Aivan
kuten on erilaisia lehtiä – Hesa-
ria, Parnassoa, Seiskaa – on myös
erilaisia somekanavia ja ihmisiä
niitä tekemässä.

Jokainen blogi elää kirjoittajan-
sa mukaan.

– Alaa tuntemattomat herkästi
olettavat, että raha ansaitaan ma-
terian kautta. Omalla kohdallani
totuus on ainakin toisenlainen.
En juurikaan tee yhteistyötä ma-
teriaan perustuen. Kirjat lienevät
ainoa poikkeus.

Influensserin identiteetti ei ole
aina kevyt kantaa.

– Jos kertoo olevansa toimitta-
ja, kukaan ei sitä ihmettele.

Mutta kun Valtari kertoo ole-
vansa sosiaalisen median ammat-
tilainen, keskustelukumppani
saattaa yhä kohottaa kulma-
karvojaan.

– Toisinaan joudun vakuutte-
lemaan oman työni merkitystä
myös itselleni, hän sanoo.

– Jos tuolloin sattuu itse ole-
maan heikoissa kantimissa, työn
arvostuksen puute syö omaa jak-
samista.

Mielenterveyshyvää kierrättämässä

Lähiömutsi puhuu urbaanin
marttailun, kaupunkiviljelyn,
lähimatkailun, retkeilemisen ja
seikkailun riemun puolesta. Mui-
ta vakioiteemoja ovat kirjat sekä
taide, vastuullisuus ja ekologi-
suus, perhe-elämä ja hyvinvointi.
– Omalla blogialustallani mi-
nulla on aina mahdollisuus vaih-
taa kiinnostuksenkohdetta, kun
elämä kulkee eteenpäin.

Lähiömutsin ominaisuudessa
Valtari sukkeloi yhtä lailla tyylin
kuin yhteiskunnallisten teemojen
parissa. Nyt rinnalle ovat nous-
seet mielenterveyttä sivuavat jul-
kaisut.

Viime aikoina blogin luetuimpia tekstejä on ollut *Masennusmuistiinpanot osa 1*.

Diagnoosin Hanne Valtari on saanut vastikään.

Omenasoseesta seurannut viestipommitus oli omalta pieneltä osaltaan vahvistamassa Valtarin kokemaa lamauttavaa ahdistusta.

Ristiriitaa syntyy sosiaalisen median vuorovaikutteisuudesta – kanavathan ovat nimenomaan sosiaalisia. Asioita viedään eteenpäin yhdessä seuraajien kanssa.

– Vuorovaikutteisuus, erityisesti Instagramissa, on rikkaus, mutta se myös kuluttaa paljon. Saatoin vastata kymmeniä kertoja samaan kysymykseen samoin saan eri henkilöille.

Valtari tunnistaa Instagramin jatkuvan läsnä olemisen vaateen ja myöntää itsekkin sitä itselleen luoneensa.

Tällä hetkellä hän totuttaa

kehoaan mielialalääkkeisiin ja hapuilee huppenneita voimia takaisin. Välillä Valtarin tekisi mieli katkaista kaikista laitteista piuhat ja ryhtyä lantunviljelijäksi.

Ensimmäinen askel masennusdiagnoosin saamisen jälkeen on ollut päätös olla vastamatta jokaiseen yksityisviestiin. Päätöksen myötä yhden naisen mediatalon ainoan työntekijän päivittäinen ruutu-aika on vähentynyt parilla tunnilla.

– Eikä maailma olekaan mennyt sijoiltaan, mutta ahdistukseni määrä on vähentynyt.

Parhaillaan olo on väsynyt, apaattinen ja melankolinen. Useat arjen asiat ovat levällään. Silti Valtari haluaa puhua blogissa ja somessa siitä, kun jaksaminen lopahtaa. Hän puhuu avoimesti myös aiemmista uupumuskausista, diagnosoimatta jääneistä masennusjaksoista, vuosien ajan ke-

rääntyneistä takuista, jotka ovat jääneet puristamaan rintakehää.

– Usein ihmiset eivät avaudu tilanteestaan ensimmäisten psykiatrikäyntien jälkeen. Mutta koska on olemassa myös ihmisiä, jotka ovat julkisesti kertoneet omasta masennuksestaan ja saaneet minut ymmärtämään tilanteeni ja hakemaan apua, ajattelen että tämä on oma tapani laittaa kiertoon mielenterveys-hyvää. Haluan omalla esimerkilläni rikkoa stigmaa, joka liittyy mielenterveysongelmiin.

Aikanaan keskeinen syy perustaa oma blogi oli tarve jollain tasolla muuttaa maailmaa.

– Olen aina ollut semisti hippi. Nyt yritän omalla lempeällä esimerkilläni näyttää masennusvaiheessakin, miten valtavasti iloa ja onnea omenasoseet tai palstaviljely, arjen pienet hetket, voivat tuottaa. ●

www.kosmos.fi

KULINAARISTA KULTTUURIA VUODESTA 1924

Yhden tunkio on toisen aarreaitta

Suosittu folkduo Kalevauva.fi ammentaa lyriikkansa netin keskustelupalstoilta. Alkunsa yhtye sai lähestulkoon vahingossa.

TEKSTI JUKKA VUORIO KUVA MIRVA UOTILA

Se, mikä toiselle on ajatusten kaatopaikka, voi toiselle olla sanoitusten aarreaitta.

Kimmo Numminen

ja **Aapo Niininen** ovat suosittu kansanmusiikkiyhtye Kalevauva.fi – sen laulajat, soittajat ja säveltäjät. Kappaleiden sanoitusten lähteenä toimivat verkkolehtien kommenttiosiot ja keskustelupalstat, etenkin Vauva.fi.

Lehtien toimituksissa näitä palstoja kauhistellaan usein roskana, jopa suoranaisena ihmismielen tunkiona, mutta asiaan on ilmiselvästi kevyempikin tulo-kulma. Nettikansan trubaduurit Numminen ja Niininen löytävät verkkokeskusteluja kahlaamalla lyriikoita kappaleisiinsa, joista monet ovat olleet suuria netti-

hittejä jo pian ilmestymisensä jälkeen.

Tällaisia ovat muun muassa Spotify-hiteiksi nousseet *Mies syö lapsen vanukkaat!!* ja *Lomalle lompsis #kiitollinensiuunattuunnel-linen*. Myös kappaleet nimeltä *Sohva häisee perseeltä* ja *APUA! Mies luulee että paskoin lakanat!!* ovat saavuttaneet Youtubessa satoja tuhansia kuuntelu- ja katselukertoja.

Henkilöitä ei haukuta

Numminen ja Niininen ovat kotoisin Vantaalta, ja heidät on muun muassa valittu 2017 vuoden vantaalaisiksi. Omalla tavallaan kotiseururakas kappale *Vantaa* on eräs yhtyeen suosituimmista, ja myös muut kaupunkilaulut, kuten *Kouvola* ja *Jyväskylä*, kuuluvat toivotuimpien joukkoon keikoilla.

Yhtyeen sanoitusten huumori lähentelee paikoin surrealismia, mutta on silti samaan aikaan arkista, eleeöntä ja toteavaa.

– Sanoitukset laitetaan biiseihin sellaisina kuin ne on nettiin kirjoitettu. Emme itse ota suoraan kantaa näihin asioihin, vaan kerromme ne niin kuin suomalaiset ne itse netissä kertovat, Numminen sanoo.

Sen verran sanoituksia kuitenkin karsitaan, että mukaan ei oteta virkeitä, joissa esimerkiksi haukutaan ilkeästi jotakuta henkilöä.

Kun sanoitusten lisäksi myös muusikoiden live-esiintyminen on kovin vähäeleistä ja jopa vakavaimmeistä, on huumori hienovaraista.

Lyriikoiden voisi kuvitella syntyvän helposti, kun aineistoa on tarjolla foorumi ja keskustelu-

ketju toisensa perään, mutta miehet huomauttavat, että itse asiassa lähestulkoon loppumattoman lähdeaineiston selaaminen vie paljon aikaa.

– Usean aiheen ja keskustelun kohdalla joutuu miettimään pitkään, toimisiko tämä lauluna, Numminen sanoo.

Puolet Teosto-rahoista hyväntekeväisyyteen

Kalevauva sai alkunsa, kun kaksi jo kokenutta muusikkoa halusi päästä maksutta sisään Kaustisen kansanmusiikkifestareille vuonna 2016.

– Kaustinen oli ja on todella kiinnostava musiikkifestivaali, ja tiesimme, että esiintyjät saavat sinne koko festivaalin kattavan lipun, Numminen kertoo.

Ennen Kalevauvaa miehillä oli muusikkotaustaa enimmäkseen suomirockin parissa, mutta kuten luovilla aloilla joskus on tapana, rennoksi sivuprojektiksi aiotusta Kalevauvasta tulikin pian soittajien leipätyö. Yhteessä kumminkin laulavat, ja Niininen soittaa lisäksi kitaraa, Numminen banjoa.

He myös säveltävät ja soittavat kappaleet, mutta sanoitusten osalta aivonystyröitä on hiertänyt kysymys, kenen käsialaa ne lopulta ovat.

Pulmaan keksittiin luova ratkaisu.

– Olimme yhteydessä Sanoman omistamaan Vauva-lehteen ja pyysimme heitä palaveriin miettimään, miten sanoitusten ja niiden tekijän-

oikeuksien kanssa olisi hyvä toimia. Päädyimme sitten ratkaisuun, jossa he saivat valita hyväntekeväisyiskohteen, johon ohjattaisiin puolet sanoitusten Teosto-tuotoista, Numminen kertoo.

Kohteeksi valikoitui Ensi- ja turvakotien liitto, mikä sopi hyvin myös Nummiselle ja Niiniselle.

Nykyajan kansanrunoutta

Bändin nimi syntyi yhdistämällä kaksi yhtyeen eetokselle olennaista tekijää, Kalevala ja Vauva.fi. Siksi bändin ensimmäisen levyn Kalevauva.fi:n kannessa poseeraakin Kalevalan koonnut **Elias Lönnrot** käsissään läppäri, jonka näytöllä kiiluu keskustelupalsta. Vauva.fi:n keskusteluja musikot pitävät omanlaisenaan nykyajan kansanrunoutena.

Jo Kaustisella kaksikko aiheutti niin paljon kiinnostusta, että alkujaan sisätiloihin suunniteltu keikka siirrettiin ulos traktorinlavalle. Kun Kaustisen keikasta julkaistiin videokooste netissä, alkoi keikkapyyntöjä sadella.

– Ihmisten kiinnostus yllätti. Se lähti toimimaan heti alusta alkaen tosi mukavasti, sanoo Aapo Niininen.

Tiivistys on osuva, sillä kiinnostusta ja kysyntää on todella riittänyt.

Kalevauva.fi:n keikkapaikat ovat vuosien varrella vaihdelleet melkoisesti. Esiintymiskokemusta on kertynyt suurilta festivaalilavoilta kaikenkokoisiin yksityistapahtu-

miin. On soitettu erilaisissa opiskelijabileissä, kyläjuhlissa ja laivoilla.

– Lisäksi olemme koko yhtyeen olemassaolon ajan soittaneet yllättävän paljon erilaisia firma-, seminaari- ja gaalakeikkoja, miehet kertovat.

Numminen ja Niininen ovat ylipäätään huomanneet, että livekeikkojen yleisö koostuu hyvin monenlaisista kuulijoista.

– On vaikea sanoa, kuka meitä kuuntelee, kun yleisössä näyttää olevan niin kirjavaa väkeä. On ehkä vähän klisee sanoa, että kuunnellaan vauvasta vaariin, mutta kun siellä keikoilla on kirjaimellisesti ollut ihmisiä pikkuvauvoista pitkälle yli 70-vuotiaisiin, Niininen sanoo.

Maailmanlaajuinen pandemia on harventanut Kalevauva.fi:n keikkailumahdollisuuksia, kuten kaikkien muidenkin artistien kohdalla on käynyt.

Vaikka epidemiatilanteessa on syksyn aikana näkynyt valoa tunnelin päässä ja keikkakalenteri on alkanut täyttyä, livemusmuusikkikeikkojen lähitulevaisuus on toistaiseksi hämärän peitossa.

Kaiken keskellä yksi asia kuitenkin on varma. Niin kauan kuin ihmisillä on pääsy internetiin, Kalevauva.fi ei tule koskaan olemaan pulaa aineistosta. ●

Kalevauva.fi esiintyy Helsingin Seudun Journalistien 100+1 -juhlissa Vanhalla ylioppilastalolla 10. joulukuuta.

Marcel Dzama

Tonight We Dance

25.9.2021–23.1.2022

SARA HILDÉNIN TAIDEMUSEO
Särkänniemi, Tampere | tampere.fi/sarahilden

I ain't dead yet, 2019. Courtesy the artist and Sies + Höke, Düsseldorf © Marcel Dzama. Photo: Simon Vogel, Cologne

* . CX61 *

HUOPAAJA

OSA 10: *Se on oikeaa vapautta...*

... JA SE ON OSA DEMOKRATIAA JA MÄÄRITELTY PERUSTUSLAISSA.

*Se on oikeutta
ilmaista ja
vastaanottaa
tietoja...*

*... ja siihen
kuuluu myös
mielipiteen ilmaisu.*

*Se ei tarkoita sitä,
että mitä tahansa
saa sanoa...
... ja ihan jokaista
bilehipprakkaa
ei kannata raportoida.*

*Boomereita
voi pilkata, mutta
minkäänlainen
vihapuhe
ei kuulu
sen piiriin.*

*Piirakkaohjeitakin
saa jakaa, mutta
sen ydinalueelle
kuuluvat politiikka ja
yhteiskunnalliset asiat.*

*Sen käyttöä
kannattaa harjoitella ja
joskus myös harkiten
suunnitella.*

*Se ravistelee
instituutioita
ja niitä boomereita.
Siksi se ärsyttää setämiehiä.
Somessa jotkut
vaativat jopa sen
rajoittamista.*

Se on Sannanvapaus!